

**O'QITISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH: FORMATIV VA
SUMMATIV BAHOLASH USULLARI**

Bazarbayeva Laylo Gulmirza qizi

laylobazarbayeva134@gmail.com

[Jumaboyeva Maftuna Shonazar qizi](#)

Ajiniyoz Nomidagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti

Annotatsiya; Ushbu tezis o'qitish samaradorligini baholashning formativ va summativ usullarini tahlil qiladi. O'qitish jarayonida baholashning ahamiyati, har bir usulning o'ziga xos xususiyatlari va o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ko'rib chiqiladi. Formativ baholash o'quvchilarning bilimlarini rivojlantirishga yordam beruvchi jarayon sifatida, summativ baholash esa o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini baholashda muhim rol o'ynaydi. Tezis, shuningdek, ikkala yondashuvni birgalikda qo'llashning foydalarini ham ochib beradi.

Kalit so'zlar; O'qitish samaradorligi, formativ baholash, summativ baholash, ta'lim, o'qituvchilar, baholash usullari.

**ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ: МЕТОДЫ
ФОРМАТИВНОЙ И ИТОГОВОЙ ОЦЕНКИ**

Базарбаева Лайло Гульмирза кызы

laylobazarbayeva134@gmail.com

Джумабоева Мафтуна Шоназар кызы

Нукусский государственный педагогический институт имени

Аджинияза

Абстрактный; В диссертации анализируются формативные и суммативные методы оценки эффективности обучения. Обсуждается значение оценки в процессе обучения, особенности каждого метода и

практические рекомендации для учителей. Формирующее оценивание играет важную роль как процесс, помогающий учащимся развивать свои знания, в то время как итоговое оценивание играет важную роль в оценке знаний, полученных учащимися. В диссертации также раскрываются преимущества совместного использования обоих подходов.

Ключевые слова; *Эффективность обучения, формирующее оценивание, суммативное оценивание, образование, учителя, методы оценки.*

O'qitish jarayonida baholashning ahamiyati har doim muhim bo'lib kelgan. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash, shuningdek, o'qituvchilar uchun o'z pedagogik faoliyatlarini yaxshilash imkoniyatini beradi. O'qitishda baholashning ikki asosiy turi mavjud: formativ va summativ baholash. Ushbu maqola har bir usulning xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklarini o'zaro bog'liq ravishda tahlil etadi.

Formativ baholash - bu o'quv jarayonida davomida amalga oshiriladigan baholash usuli bo'lib, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu jarayon davomida o'qituvchilar o'z o'quvchilarining yutuqlarini kuzatib boradilar va ularga kerakli yordam ko'rsatadilar. Formativ baholashning asosiy maqsadi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash va o'qituvchiga o'z pedagogik yondashuvini moslashtirishga yordam berishdir.[1]

Formativ baholash usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

✓ Sinovlar va viktorinalar: O'quvchilarning bilimlarini tezda aniqlash imkonini beradi. Bu usul o'qituvchiga o'quvchilarning qanchalik tayyor ekanligini tushunishga yordam beradi.

✓ Guruhlarda muhokama: O'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash va boshqalar bilan fikr almashish orqali o'z bilimlarini kengaytiradilar. Bunday muhokamalar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

✓ O'quv jarayonida qayta aloqa berish: O'qituvchilar o'z fikrlarini bildirish orqali o'quvchilarning rivojlanishiga ko'maklashadilar. Bu jarayonda o'quvchilar o'z xatolaridan saboq olishadi.

✓ Kichik guruh ishlari: O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash orqali hamkorlik qilishni o'rganadilar. Bu esa jamoa ishini va muammolarni birgalikda hal qilishni rivojlantiradi.

✓ O'z-o'zini baholash: O'quvchilar o'z bilimlarini baholash orqali o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlashlari mumkin. Bu jarayon o'z-o'zini rivojlantirishga yordam beradi.[2]

Summativ baholash - bu o'qitish jarayonining oxirida amalga oshiriladigan baholash usuli bo'lib, o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini baholashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu usul, odatda, dars oxirida yoki biror mavzuni tugatganda qo'llaniladi. Summativ baholashning maqsadi o'quvchilarning bilimlarini aniqlash va ta'lim natijalarini baholashdir. Bu orqali o'quvchilarning umumiy natijalari va o'qitish jarayonining samaradorligi aniqlanadi.

Summativ baholash usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

➤ Yozma ishlar va imtihonlar: O'quvchilarning bilimlarini batafsil baholash imkonini beradi. Bu usul o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini tizimli ravishda ko'rsatadi.

➤ Loyihalar va prezentatsiyalar: O'quvchilarning ijodkorligini va amaliy ko'nikmalarini baholashda foydali. Bunday ishlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini va muammolarni hal qilish qobiliyatini namoyish etadi.

➤ O'quv natijalarini tahlil qilish: O'qituvchilar o'z faoliyatlarini baholash va kelgusi tadbirlar uchun reja tuzishda foydalanadilar. Bu jarayonda o'quvchilarning muvaffaqiyatlari va kamchiliklari aniqlanadi.

➤ Interaktiv baholash: O'quvchilarni baholash jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish orqali darslarni yanada qiziqarli va samarali qilish mumkin.[3]

Formativ va summativ baholash usullarining afzalliklari va kamchiliklarini taqqoslash orqali o'qituvchilar o'z pedagogik yondashuvlarini yaxshilashlari mumkin. Formativ baholash jarayoni o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, lekin vaqt talab qiladi. Summativ baholash esa o'quvchilarning natijalari haqida aniq ma'lumot beradi, lekin o'quv jarayonida o'zgarishlarni kiritish imkonini bermaydi.

Formativ baholashning afzalliklari

- O'quvchilarning qiyinchiliklarini aniqlash imkoniyati.
- O'qituvchilarga o'z pedagogik yondashuvlarini moslashtirish.
- O'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatini rivojlantirish.

Summativ baholashning afzalliklari

- O'quvchilarning bilim darajasini aniq ko'rsatadi.
- Ta'lim natijalarini baholashda yordam beradi.
- O'qituvchilar uchun o'z faoliyatlarini tahlil qilish imkoniyatini yaratadi.

O'qituvchilar uchun tavsiyalar:

- Baholash strategiyalarini tanlashda o'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olish. O'quvchilarning yutuqlari va qiyinchiliklarini kuzatish juda muhimdir.

- Formativ va summativ baholashni birgalikda qo'llash orqali o'qitish jarayonini yaxshilash. Ikkala usulni birgalikda qo'llash o'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash imkonini beradi.

- O'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash uchun ko'proq imkoniyatlar yaratish. O'qituvchilar, o'quvchilarga o'z bilimlarini qo'llash va amaliyotda sinab ko'rish imkonini berishlari kerak.

- O'qituvchilar o'z faoliyatlarini baholash jarayonida o'z-o'zini baholash va o'quvchilar bilan fikr almashish imkoniyatlarini yaratishlari zarur. Bu jarayon o'quvchilarning o'z bilimlarini yanada mustahkamlashga yordam beradi.[4]

O'qitishda baholashning ijtimoiy konteksti

Baholash usullarining ijtimoiy kontekstdagi roli ham muhimdir. O'quvchilarning turli ijtimoiy va madaniy fonlari baholash jarayoniga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchilar baholash usullarini tanlashda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olishlari lozim. Masalan, ko'p madaniyatli sinflarda ishlashda, o'qituvchilar o'z yondashuvlarini moslashtirishlari va o'quvchilarning madaniy kontekstlarini inobatga olishlari kerak.

Xulosa

O'qitish samaradorligini oshirishda baholash usullarining muhimligi inkor etib bo'lmaydigan haqiqatdir. Formativ va summativ baholash usullari o'qituvchilarga o'z

pedagogik faoliyatlarini yanada samarali tashkil etishlariga yordam beradi. Ikkala usuldan birgalikda foydalanish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda qo'shimcha imkoniyatlarni yaratadi. Kelajakda o'qituvchilar baholash jarayonini yanada samarali amalga oshirish uchun yangi metodlarni izlashlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'ralov, A. (2020). «Ta'limda baholash va uning metodlari». Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Jumaniyozov, R. (2018). «O'qitishda formativ baholashning ahamiyati». Tashkent: Akademnashr.
3. Toshpo'latov, N. (2021). «Ta'lim jarayonida summativ baholash». Tashkent: O'zbekiston Ta'limi.
4. Qodirov, M. (2019). «Pedagogik baholash usullari va ularning o'rni». Tashkent: Fan va texnologiya.